

ФІНАНСИ І КРЕДИТ

УДК 368.914

JEL classification: H55, J26

DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2021.01.022>

Людмила АЛЕКСЕЄНКО,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри управління та адміністрування,
Івано-Франківський навчально-науковий інститут менеджменту
Західноукраїнського національного університету,
вул. Дністровська, 32, м. Івано-Франківськ, 76000, Україна,
e-mail: l.alekseienko@wunu.edu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4840-0188>

НАКОПИЧУВАЛЬНА СИСТЕМА ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНИЙ ДИСКУРС

Алексеєнко Л. Накопичувальна система пенсійного забезпечення в Україні: теоретико-прикладний дискурс. *Вісник економіки*. 2021. Вип. 1. С. 22–32. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2021.01.022>

Alekseyenko, L. (2021). Nakopychuvalna systema pensiinoho zabezpechennia v Ukraini: teoretyko-prykladnyi dyskurs. [Accumulative pension system in Ukraine: theoretical and applied discourse]. *Visnyk ekonomiky – Herald of Economics*, 1, 22–32. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2021.01.022>

Анотація

Вступ. Дослідження теоретичних і емпіричних аспектів накопичувальної системи пенсійного забезпечення має сприяти виявленню закономірностей та суперечностей її розвитку в соціумі. Для проведення дієвої економічної політики щодо запровадження накопичувальної системи пенсійного забезпечення необхідно визначити теоретичний концепт моделі активної ролі держави в суспільно-економічних процесах чи поміркованої ліберальної моделі. Реформування системи

© Людмила Алексеєнко, 2021.

пенсійного забезпечення є доволі тривалим процесом і потребує як визначення основних напрямів, принципів і заходів розвитку накопичувальної системи пенсійного забезпечення, так і зміни цінностей, принципів та норм поведінки громадян.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні теоретичного концепта, тенденцій, проблем накопичувальної системи пенсійного забезпечення та напрямів її запровадження в соціум.

Методи дослідження базуються на діалектичному методі наукового пізнання і системному підході до пізнання економічних явищ і процесів, теоретичного узагальнення, систематизації, що дало змогу розкрити проблематику накопичувальної системи пенсійного забезпечення на основі теоретичних концепцій і економіко-статистичного аналізу показників демографічного навантаження населенням допрацевдатного та післяпрацевдатного віку.

Результати. Проведено моніторинг показників, які впливають на запровадження другого рівня пенсійної системи. Проаналізовано динаміку показників демографічного навантаження населенням допрацевдатного та післяпрацевдатного віку. Сконцентровано увагу на особливостях оплати праці найманих працівників та кінцевих споживчих витрат домогосподарств і сектору загального державного управління. З'ясовано, що загалом громадяни належать до старого населення, тому для попередження подальшого погіршення співвідношення між віковими групами доцільно підвищити дієвість системи соціального страхування. Обґрунтовано доцільність приділяти більшу увагу актуарній статистиці для визначення майбутніх розмірів пенсій і точного їх розрахунку.

Перспективи. Подальші дослідження важливо зосередити на підвищенні ефективності багатокomпонентної накопичувальної системи пенсійного забезпечення у контексті забезпечення відповідності цінностям, принципам і нормам соціуму.

Ключові слова: соціальний захист населення, накопичувальна система пенсійного забезпечення, показники демографічного навантаження населенням, домогосподарства, сектор загального державного управління, доходи населення.

Формули: 0, рис.: 2, табл.: 1, бібл.: 14.

Lyudmyla ALEKSEYENKO,

Dr. of Econ., Professor,

Head of the Department of Management and Administration,
Ivano-Frankivsk Education and Research Institute of Management,

West Ukrainian National University,

32 Dniesterska Str., Ivano-Frankivsk, 76000, Ukraine,

e-mail: l.alekseienko@wunu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4840-0188>

ACCUMULATIVE PENSION SYSTEM IN UKRAINE: THEORETICAL AND APPLIED DISCOURSE

Abstract

Introduction. *The study of theoretical and empirical aspects of the accumulative pension system should help to identify patterns and contradictions of its development in society. In order to conduct an effective economic policy on the introduction of a funded pension system, it is necessary to define a theoretical concept of a model of the active role of the state in socio-economic processes or a moderate liberal model. Reforming the pension system is a rather long process and requires both the definition of the main directions, principles and measures for the development of the funded pension system, and changes in the values, principles and norms of behavior of citizens.*

The purpose is to substantiate the theoretical concept, trends, problems of the accumulative pension system and the directions of its introduction into society.

Research methods are based on the dialectical method of scientific knowledge and a systematic approach to knowledge of economic phenomena and processes, theoretical generalization, systematization, which allowed to reveal the problems of the accumulative pension system based on theoretical concepts and economic-statistical analysis of demographic load of working age and after working age.

Results. *The indicators influencing the introduction of the second level of the pension system were monitored. The dynamics of indicators of demographic load of the population of pre-working and post-working age is analyzed. The focus is on the peculiarities of wages and final consumer expenditures of households and the general government sector. It was found that in general, citizens belong to the elderly population, so to prevent further deterioration of the ratio between age groups, it is advisable to increase the effectiveness of the social insurance system. The expediency of paying more attention to actuarial statistics to determine the future size of pensions and their exact calculation is substantiated.*

Prospects. *Further research is important to focus on improving the efficiency of the multi-component funded pension system in the context of ensuring compliance with the values, principles and norms of the society.*

Keywords: *social protection of the population, accumulative pension system, indicators of demographic burden of the population, households, general government sector, household incomes.*

Formulas: 0, fig.: 2, tab.: 1, bibl.: 14.

Постановка проблеми. Сучасна динаміка суспільного розвитку характеризується зміною структури соціально-економічних цінностей суспільства і значенням та роллю людини. Система пенсійного забезпечення є важливою складовою економічної системи держави, а фінансове забезпечення пенсійного захисту населення є основою гарантування довготермінової макроекономічної та соціальної стабільності. Перший заступник директора-розпорядника МВФ Дж. Окамото (2020) визнає, що американці, які пережили Велику депресію, все життя залишаються заощадливими [1, с. 10].

Суспільний розвиток суттєво впливає на національну ідентифікацію і добробут людей. Розвиток суспільних відносин супроводжувався структурними змінами у реалізації фінансової політики держави, інституційним удосконаленням механізмів пенсійного забезпечення, що зумовлює необхідність розвитку накопичувальної

системи пенсійного забезпечення, розкриття її сутності як складової соціальної політики в Україні.

Аналіз останніх досліджень. Розширення сегментів ринкових відносин зумовлює перехід від одного типу соціоекономічної системи до іншої. Це складний процес, оскільки відбувається трансформація, яка зумовлює дезінтеграцію соціо-економічного порядку (хаос, руйнування, зневіра) або новий соціоекономічний порядок (мобілізація, нововведення, розвиток). В українських наукових колах сформовано практично однотайну позицію щодо доцільності запровадження накопичувальної системи пенсійного забезпечення. Значний внесок у дослідження цих проблем зробили О. Барановський, В. Дем'янишин, Т. Кізіма, З. Лободіна [2, с. 69–85], О. Петрушка [3, с. 124], М. Ріппа, Н. Ткаченко, О. Тулай [4, с. 103–110]. Незважаючи на ґрунтовні наукові праці з досліджуваної тематики, є питання, що потребують поглибленого дослідження, зокрема дотепер не сформовано єдиної точки зору щодо того, яким має бути пенсійне забезпечення і місце накопичувальної системи пенсійного забезпечення у фінансовій науці й соціумі.

Метою дослідження є визначення теоретичного концепта, тенденцій, проблем накопичувальної системи пенсійного забезпечення та обґрунтування напрямів її запровадження в соціум.

Виклад основного матеріалу. Глобалізація зумовлює метаморфози відкритості й закритості соціуму, яким відповідають цінності, принципи й норми. Реформування системи пенсійного забезпечення є тривалим процесом, який потребує як визначення основних напрямів, принципів і заходів модернізації, так і зміни цінностей, принципів та норм поведінки громадян. Важливим етапом пенсійної реформи була систематизація та науково обґрунтоване планування її проведення. З. Лободіна, В. Дем'янишин, Т. Кізіма визнають невідповідність між спробами держави забезпечити ефективний соціальний захист громадян та її фінансовими можливостями щодо практичної реалізації таких заходів [2, с. 76].

В умовах динамічного розвитку соціальної сфери особливої уваги заслуговують фінансові аспекти досягнення накопичувальною системою пенсійного забезпечення оптимальності функціонування, оскільки ця система змушена реагувати на системні зміни соціуму. Сучасні концепції соціальних систем, теорії ресурсної залежності, теорії життєвих циклів, структурно-ситуаційні та неоінституціональні підходи дають змогу науково обґрунтувати особливості функціонування накопичувальної системи пенсійного забезпечення й адаптації кожного працівника до основних постулатів цієї системи. В монографії «Соціальний захист населення України» (2009) зазначено, що висока невизначеність ще більше ускладнює прогнозування впливу багатьох змін на поведінку населення [5, с. 10].

Для проведення дієвої економічної політики щодо розвитку накопичувальної системи пенсійного забезпечення необхідно визначити теоретичну концепцію, що відповідатиме основним постулатам політики. Вибір концепції залежить від мети української економічної політики, а також від стартових передумов, під які варто обирати теоретичний концепт моделі активної ролі держави в суспільно-економічних процесах чи поміркованої ліберальної моделі.

Основною метою національної пенсійної реформи є досягнення соціальної справедливості у виплаті пенсій з урахуванням як трудового вкладу, так і диференціації підходу до визначення розміру виплат залежно від тривалості страхового стажу і розміру внесків. За солідарної моделі пенсія залежить від страхового стажу, віку, індивідуального коефіцієнта заробітної плати, коефіцієнта вартості одного року стажу, який визначатиме держава, а також показника середньої заробітної плати, який також розраховуватиме держава. Зазначимо, що фінансова розбалансованість солідарної пенсійної системи потребує запровадження персоналізованого пенсійного страхування і відповідно підвищення індивідуальної відповідальності громадян за власний добробут у майбутньому.

Сучасне суспільство вступило в період соціальної невизначеності, виникнення політичних, військових, техногенних і соціальних ризиків, що створює ситуацію зникнення демаркації між суспільством, колективом і особистістю. Відбувається примусова індивідуалізація і розпад традиційних суспільних зв'язків у контексті просторових позицій. За накопичувальної пенсійної системи кожному працівнику відкривається індивідуальний пенсійний рахунок, на який роботодавець та / або сам працівник сплачує пенсійні внески. Працівник має право власності на свої пенсійні накопичення або його спадкоємці. Тому пенсія з накопичувальної системи залежатиме винятково від того, скільки внесків роботодавець та / або працівник перерахував на пенсійний рахунок працівника, а також, який інвестиційний дохід ці внески заробили.

Приватний простір стає механізмом соціальної диференціації, оскільки, по-перше, чим довше людина накопичує, тим більша буде у пенсійній виплаті частка доходу. По-друге, пенсійні внески, які сплачуються на користь працівника, інвестуються в різні фінансові інструменти, тому інвестиційний дохід отримує тільки власник.

Визнання приватного простору як нової соціальної реальності унеможливило повернення до колективістських практик та актуалізує проблематику розробки і підтримки солідарних практик, що розширюють простір реалізації капіталу і накопичення особистості. Вчений-економіст Ф. Найт у своїй класичній праці «Ризик, невизначеність і прибуток» розвинув теорію відмінностей між невизначеністю і ризиком [6, с. 460–464]. Його бачення невизначеності зводиться до відсутності достатньої кількості інформації, що дає змогу звести ймовірність до мінімуму, а ризик – це кількість, що піддається виміру, хоча точний результат може бути невідомий, але ймовірність декількох найбільш можливих подій може бути визначеною.

Фахівці вважають, що внаслідок пандемії 2020 р. у найближчі п'ять років обсяги виробництва скоротяться на 28 трлн дол. США [7]. Відповідно держави коригують зобов'язання за бюджетними витратами, що впливає на здійснення нових інвестицій і їхню синхронізацію. Також наслідки пандемії і зміни клімату зумовлять корекцію життя й джерел заробітку населення, особливо соціально уразливих груп.

Процес переходу від теоретичних концепцій до прикладних упроваджень має базуватися на застосуванні методології фінансової політики, що дасть змогу перевірити адекватність обраних теорій конкретній економічній ситуації. Поділяємо точку зору О. Петрушки, що в разі запровадження загальнообов'язкового пенсійного накопичувального страхування доцільно обирати помірковану стратегію, яка передбачає його поступове запровадження та мінімізацію можливих ризиків як у короткотерміновій, так і в довготерміновій перспективах [3, с. 124].

Поступальність запровадження другого рівня пенсійної системи відбувається в процесі трансформації спеціальних пенсійних виплат у додаткові пенсійні виплати за рахунок накопичувального пенсійного фонду [8; 9]. Для послідовної реалізації накопичувальних елементів у пенсійну систему держави необхідно: досягти стійкого рівня довіри населення до цієї системи; забезпечити політико-економічну стабільність у державі; активізувати інвестиційний процес як у фінансовому, так і в реальному сегментах економіки для застосування накопичувальних моделей; з урахуванням вимог форсованої цифровізації сприяти розвитку цілісної фінансової інфраструктури; підвищити відповідальність регуляторів за діяльність учасників накопичувальної системи пенсійного забезпечення. Загалом становлення накопичувальної системи пенсійного забезпечення сприятиме залученню населення до активної участі у розвитку фондового ринку, підвищенню рівня відповідних знань і особистої відповідальності громадян за забезпечення власного добробуту та підвищення соціального захисту [5, с. 143].

У процесі запровадження загальнообов'язкового накопичувального пенсійного забезпечення передбачалися різноманітні професійні пенсійні програми. Так, програма № 1 дає право на отримання пенсійних виплат у разі досягнення 50 років при стажі роботи на шкідливих професіях (Список № 1), до наявного єдиного соціального внеску в розмірі 22% від нарахованої зарплати необхідно додатково перераховувати ще 15%; програма № 2 дає право на отримання пенсійних виплат в разі досягнення 55 років (Список № 2), до обов'язкового єдиного соцвнеску необхідно додатково перераховувати ще 7%; програма № 3 дає можливість добровільно взяти участь у накопичувальній професійній пенсійній системі на умовах, визначених у колективних договорах.

Особливої уваги заслуговує демографічна ситуація в Україні. За станом на 1 грудня 2020 р. чисельність населення в Україні становила 41629,9 тис. осіб, а впродовж січня-листопада 2020 р. зменшилася на 272,5 тис. осіб [10]. Основним показником старіння є частка осіб віком 65+ у загальній чисельності населення. Коефіцієнт старіння можна доповнювати показником довголіття, який вимірюється часткою осіб віком 80+ у чисельності населення віком 60+. Розрахунок цих показників, здійснений на основі даних про чисельність населення України зазначеного віку, свідчить про те, що загалом громадяни належать до старого населення. Причому рівень старіння має тенденцію до зростання як серед чоловіків, так і жінок (табл. 1).

Таблиця 1

Коефіцієнти старіння та довголіття населення України за статтю

(%, на 1 січня наступного року)

	2010		2015		2019	
	Коефіцієнти		Коефіцієнти		Коефіцієнти	
	Старіння	довголіття	старіння	довголіття	старіння	довголіття
Усе населення	15,3	16,8	15,9	15,6	17,1	18,8
Чоловіки	11,0	12,2	11,4	11,8	12,4	14,3
Жінки	19,0	19,3	19,7	17,7	21,2	21,3

Джерело: розраховано автором за [11, с. 20–29; 12, с. 18–26; 13, с. 26–34].

У 1991–2019 рр. динаміка показників демографічного навантаження населенням до- та післяпрацевдатного віку була протилежною. Це підтверджують відповідні лінійні рівняння тренда: в першому випадку значення показника в середньому зменшилося на 10,7 од., в другому – зросло на 3,6 од. (рис. 1). Навантаження населенням допрацевдатного віку скоротилася з 389 осіб (максимальний рівень) в 1991 р. до 237 (мінімальний рівень) у 2009 р., або на 39,1 %. Проте впродовж наступних років відбулося поступове зростання – до 272 осіб в 2019 р. (14,8 %). Показник демографічного навантаження населенням післяпрацевдатного віку повільно зростав до 2001 р. (на 10% з 1991 р.), надалі зменшився до мінімальних значень у 2007–2009 рр., а з 2010 р. почав стрімко зростати – на 25,9% у 2019 р. Отже, співвідношення між зазначеними віковими групами погіршувалося, навіть за зростання показника демографічного навантаження населенням допрацевдатного віку (2009–2019 рр.), оскільки воно було помітно повільнішим, ніж для населення післяпрацевдатного віку.

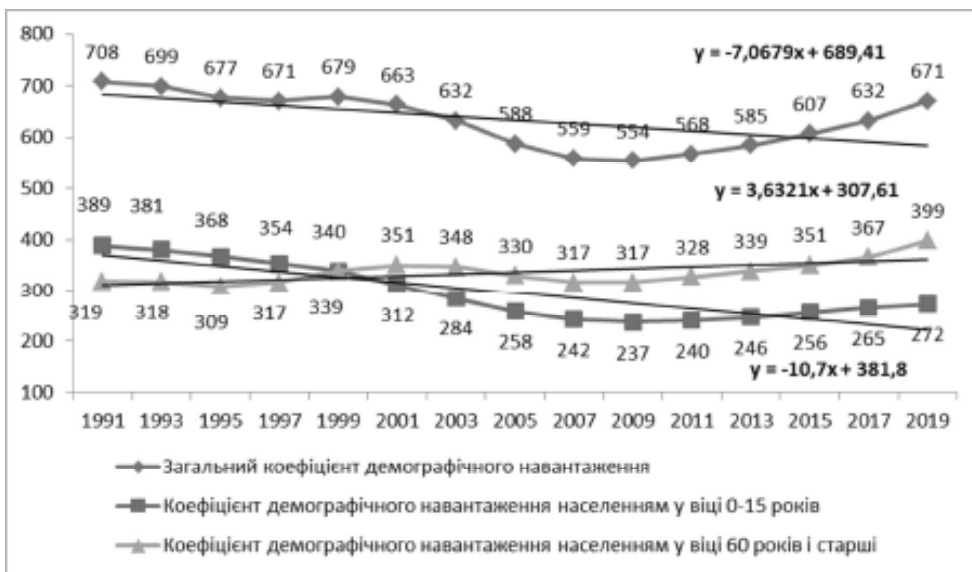

Рис. 1. Динаміка показників демографічного навантаження населення України у віці 16–59 років за 1991–2019 рр. (осіб, на 1 січня наступного року).

Джерело: побудовано автором за [11, с. 38; 13, с. 23–25].

Для показника загального навантаження у 1991–2019 рр. характерна тенденція до зменшення, проте до 2009 р. відбувалося його поступове скорочення до мінімального значення (554 особи, або на 21,8%), яке змінилося доволі швидким зростанням – на 21,1% у 2019 р.

Для нової генерації позитивних змін і попередження подальшого погіршення співвідношення між віковими групами доцільно підвищити дієвість системи соціального страхування, яка має охоплювати обов'язковість медичного страхування для працівників суб'єктів господарювання, страхування від нещасних випадків на виробництві для працівників підприємств з високим ступенем ризику, шкідливими

умовами виробництва та високим рівнем травматизму. В умовах, споріднених з пандемією-2019, особливої уваги заслуговує добровільне страхування на випадок непрацевлаштування після військової строкової служби чи закінчення навчання, а також обов'язковість страхування фізичних осіб на випадок втрати здоров'я та працездатності під час подорожі за кордон. Ж. Франсуа та Й. Нарітомі (2021) зазначають, що своєчасність виплати допомоги з використанням полісів страхування в разі звільнення чи переходу на іншу роботу є гарантом підтримки фізичного, морального та економічного станів людини [14].

Ефективність пенсійного забезпечення залежить від доходів населення, до яких належить заробітна плата, прибуток та змішаний дохід, доходи від власності, соціальні допомоги, соціальні та поточні трансферти. У 2020 р. доходи населення досягнули 3972,4 млрд грн, витрати – 3989,4 млрд грн, зменшення заощаджень – 17,0 млрд грн; наявний дохід у розрахунку на одну особу становив 73355 грн [10]. Обсяги оплати праці найманих працівників та кінцевих споживчих витрат домогосподарств і сектору загального державного управління як складових ВВП України (у фактичних цінах) упродовж 2010–2019 рр. характеризувалися чіткою тенденцією до зростання. Оплата праці найманих працівників у 2019 р. порівняно з 2018 р. зросла на 17,2%, а з 2010 р. – в 3,3 рази. Середня номінальна заробітна плата штатного працівника підприємств, установ та організацій у грудні 2020 р. становила 14179 грн, що у 2,8 рази вище рівня мінімальної заробітної плати (5000 грн). Порівняно із листопадом розмір середньої номінальної заробітної плати збільшився на 18,3%, а за останні 12 місяців (відносно грудня 2019 р.) – на 15,6%.

Кінцеві споживчі витрати домогосподарств у 2019 р. збільшилися порівняно з попереднім роком на 21,1%, а з 2010 р. – в 3,3 рази, найвищі темпи приросту простежувались у 2011 р. та в 2017–2019 рр. Кінцеві споживчі витрати сектору загального державного управління в 2019 р. порівняно з 2018 р. зросли на 7,0%, а з 2010 р. – в 3,8 рази, найшвидше вони збільшувалися в 2015 р і 2017 р. У постійних цінах 2010 р. динаміка ВВП і кінцевих споживчих витрат суттєво відмінна, зокрема кінцеві споживчі витрати домогосподарств у 2019 р. порівняно з 2018 р. зросли на 7,4%, а з 2010 р. – на 30,1%, тобто зріс фізичний обсяг кінцевого споживання. Кінцеві витрати сектору загального державного управління в 2019 р. порівняно з 2018 р. зменшилися на 6,5%, а з 2010 р. – зросли на 1,2%.

Змінювалася також питома вага зазначених складових ВВП (рис. 2). Зокрема, питома вага оплати праці найманих працівників з 2012 р. до 2016 р. зменшувалася (на 13,6 в.п.), а в 2017–2019 р. – зростала (на 6,8 в.п.). Питома вага кінцевих споживчих витрат домогосподарств збільшувалась до 2013 р., в 2014–2018 рр. коливалася в межах від 66,3% до 68,5%, а в 2019 р. досягла максимуму – 74,3%.

Питома вага кінцевих споживчих витрат сектору загального державного управління у 2010–2019 рр. коливалася несуттєво (від 17,4% до 20,8%).

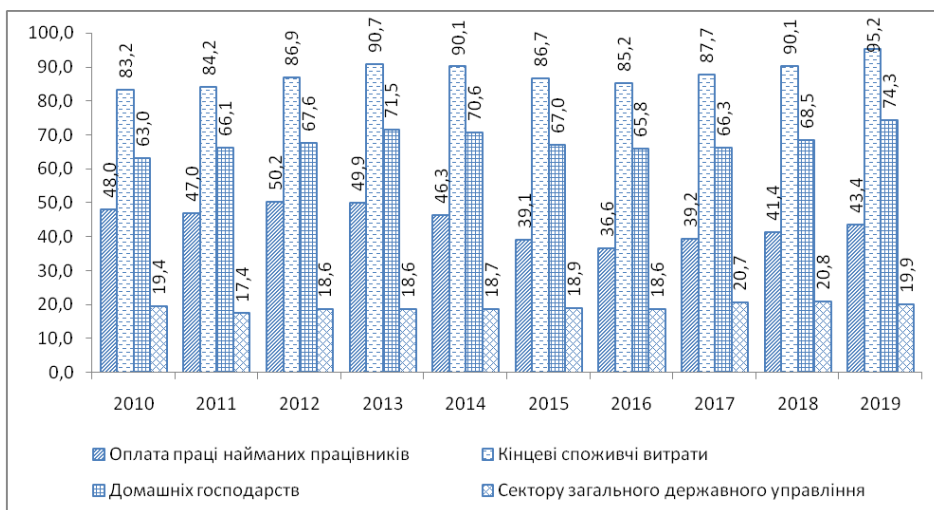

Рис. 2. Динаміка питомої ваги окремих складових ВВП України в 2010–2019 рр. (%)
Джерело: побудовано автором за [11, с. 20–29; 12, с. 18–26; 13, с. 26–34].

Висновки. Глобальний світ вступив в турбулентний період, що знаменує становлення нової генерації метаморфоз і більш складних факторів суспільного відтворення. В історичному контексті трансформація пенсійної системи є довготривалим та суперечливим процесом, тому теоретичний концепт становлення багатокомпонентної накопичувальної системи пенсійного забезпечення має визначати цінності, принципи й норми соціуму. Особливу увагу варто приділити визначенню майбутніх розмірів пенсій і актуарній статистиці, оскільки недостатньо інформації щодо даних, які необхідні для точного розрахунку цих пенсій.

Флуктуація економічних відносин у процесі запровадження накопичувальної системи пенсійного забезпечення може привести до дезінтеграції або інтеграції соціуму. Для досягнення ефективності накопичувальної системи пенсійного забезпечення доцільно активізувати розвиток соціального страхування (обов'язкове медичне страхування для працівників суб'єктів господарювання, страхування від нещасних випадків на виробництві, страхування на випадок непрацевлаштування).

Перспективи подальших досліджень. Багатогранність людського життя не вичерпується трудовою діяльністю і необхідно враховувати потреби людини як особистості на всіх етапах життєдіяльності. Фахівці МВФ визнають, що безпека життєдіяльності громадян стане можливою тільки в умовах безпеки кожного, тому тільки спільними зусиллями можна подолати значну невизначеність та економічні труднощі [7, с. 11]. Запровадження накопичувальної системи пенсійного забезпечення зумовить зміну приватного простору як інструмента соціальної сегрегації і підвищить роль цивільно-економічних інтеграторів пенсійного забезпечення громадян.

Література

1. Geoffrey Okamoto. Nightmare Uncertainty. In the COVID-19 world, risk has become riskier. *Finance and Development*. 2020. September. P. 12–16.

2. Лободіна З., Дем'янишин В., Кізіма Т. Організаційно-методичні засади вдосконалення планування видатків бюджету держави на соціальний захист сімей з дітьми. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2020. Вип. 1. С. 69–85.
3. Петрушка Олена. Накопичувальна система державного пенсійного страхування: переваги та ризики запровадження в Україні. *Світ фінансів*. 2015. Вип. 1. С. 119–127.
4. Alekseyenko Lyudmyla, Tulai Oksana, Petrusenko Yuriy, Kuznietsov Andriy, Derkash Julia. Affordable housing for internally displaced persons: The priorities for investment and development in Ukraine. *Investment Management and Financial Innovations*. 2021. 18(1). P. 101–113.
5. Соціальний захист населення України : монографія / І. Ф. Гнибіденко, М. В. Кравченко, О. Ф. Новікова та ін. ; за ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. К. : НАДУ, 2009. 184 с.
6. Rakow Tim. Risk, uncertainty and prophet: The psychological insights of Frank H. Knight. *Judgment and Decision Making*. 2010 October. Vol. 5. No. 6. P. 458–466.
7. Georgieva Kristalina, Shah Rajiv J. How Governments Can Create a Green, Job-rich Global Recovery. URL: <https://blogs.imf.org/2020/12/04/how-governments-can-create-a-green-job-rich-global-recovery/> (дата звернення: 20.01.2021).
8. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України № 1057-IV від 09.07.2003 р. Дата оновлення: 17.06.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text> (дата звернення: 20.01.2021).
9. Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи: Закон України № 3668-VI від 08.07.2011 р. Дата оновлення: 07.06.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3668-17#Text> (дата звернення: 20.01.2021).
10. Сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 20.01.2021).
11. Населення України за 2018 рік. Демографічний щорічник. Київ : Державна служба статистики України, 2019. 187 с.
12. Населення України за 2015 рік. Демографічний щорічник. Київ : Державна служба статистики України, 2016. 119 с.
13. Розподіл постійного населення України за статтю та віком на 1 січня 2020 року. Статистичний збірник. Київ : Державна служба статистики України, 2020. 344 с.
14. G. François, J. Naritomi. Job Displacement Insurance and (the Lack of) Consumption-Smoothing. *American Economic Review*, 111 (3). 2021. P. 899–942.

References

1. Geoffrey Okamoto (2020). Nightmare Uncertainty. In the COVID-19 world, risk has become riskier. *Finance and Development*, September, 12-16 [in English].
2. Lobodina, Z, Demianyshyn, V, Kizyma, T. (2020). Organizational and methodological principles of improving the planning of state budget expenditures on social protection of families with children. [Organizational and methodological principles of improving the planning of state budget expenditures on social protection of families with children]. *Visnyk Ternopil'skogo nacional'nogho ekonomichnogho universytetu*. [Bulletin of Ternopil National Economic University]. 1, 69–85 [in Ukrainian].

3. Petrushka, Olena. (2015). Nakopychuvalna systema derzhavnoho pensiinoho strakhuvannia: perevahy ta ryzyky zaprovadzhennia v Ukraini [Accumulative system of state pension insurance: advantages and risks of introduction in Ukraine]. *Svit finansiv* – [The world of finance], 1, 119-127 [in Ukrainian].
4. Lyudmyla Alekseyenko, Oksana Tulai, Yuriy Petrushenko, Andriy Kuznietsov and Julia Derkash (2021). Affordable housing for internally displaced persons: The priorities for investment and development in Ukraine. *Investment Management and Financial Innovations*: 18(1): 101-113 [in English].
5. Socialnyi zakhyst naselennia Ukrainy (2009): monohrafiia [Social protection of the population of Ukraine: monograph] / I. F. Ghnybidenko, M. V. Kravchenko, O. F. Novikova ta in.; za red. V. M. Vakulenka, M. K. Orlatogho. K. : NADU; 184 p. [in Ukrainian].
6. Rakow Tim (2010). Risk, uncertainty and prophet: The psychological insights of Frank H. Knight. *Judgment and Decision Making*. October; 5(6); 458–466 [in English].
7. Georgieva Kristalina, Shah Rajiv J. (2021). How Governments Can Create a Green, Job-rich Global Recovery. Retrieved from <https://blogs.imf.org/2020/12/04/how-governments-can-create-a-green-job-rich-global-recovery/> (available at: Januar 20, 2021) [in English].
8. Pro nederzhavne pensiine zabezpechennia: Zakon Ukrainy № 1057-IV vid 09.07.2003 r. [About non-state pension provision: Law of Ukraine, № 1057-IV of July 9, 2003]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text> (available at: Januar 20, 2021) – [in Ukrainian].
9. Pro zakhody shhodo zakonodavchoho zabezpechennia reformuvannia pensiinoi systemy: Zakon Ukrainy № 3668-VI vid 08.07.2011 r. [About measures concerning legislative maintenance of reforming of pension system: Law of Ukraine, № 3668-VI of July 8, 2011]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3668-17#Text> (available at: Januar 20, 2021) [in Ukrainian].
10. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Retrived from: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed: January 20, 2021) [in Ukrainian].
11. Naselennia Ukrainy za 2018 rik. (2019) Demografichniy shhorichnyk. [The population of Ukraine in 2018. Demographic Yearbook]. K.: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine] 187 p. [in Ukrainian].
12. Naselennia Ukrainy za 2015 rik (2019). Demografichniy shhorichnyk [The population of Ukraine in 2015. Demographic Yearbook]. K.: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. 119 p. [in Ukrainian].
13. Rozpodil postiinogo naselennia Ukrainy za stattiu ta vikom na 1 sichnia 2020 roku. Statystychnyj zbirnyk (2020). [Distribution of the permanent population of Ukraine by sex and age as of January 1, 2020. Statistical collection]. K.: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. 344 p. [in Ukrainian].
14. Gerard, François, and Joana Naritomi (2021). Job Displacement Insurance and (the Lack of) Consumption-Smoothing. *American Economic Review*, 111 (3), 899-942 [in English].

Статтю отримано 5 лютого 2021 р.

Article received February 5, 2021